

Список використаних джерел та літератури:

1. Roth S.F. Past Into Present: Effective Techniques for First-person Historical Interpretation, 1998, Univ. of North Carolina Press, 254 p.
2. <http://www.alhfam.org/>
3. <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00006>

Коцан Василь Васильович

*к.і.н., завідувач відділу експозиції Закарпатського
музею народної архітектури та побуту,
доцент кафедри історії України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ТРАДИЦІЙНИЙ НАРОДНИЙ ОДЯГ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЗАКАРПАТТЯ

Закарпаття – це своєрідна історико-етнографічна і господарсько-культурна зона, простір етнічного і політичного порубіжжя, населений, окрім українців, угорцями, румунами, словаками, німцями та ін. Ці обставини обумовлюють особливу актуальність досліджень традиційної культури регіону, зокрема народного одягу. Впродовж століть народна культура українців Закарпаття розвивалася в умовах чужих політичних, правових, ідейно-культурних, конфесійних та етнічних впливів. Внаслідок цього сформувався самобутній регіональний комплекс традиційного вбрання українців Закарпаття, що зберіг давню українську культурну основу, а в межах етнографічних груп краю — спільні етноідентифікуючі ознаки.

Етнічна ідентичність та культурна спорідненість в народному вбранні різних районів Закарпаття є важливим джерелом вивчення історії та популяризації культурної спадщини нашого народу на сьогоденному етапі. **Вивчаючи** традиційне народне вбрання Закарпаття можемо виділити три основні аспекти, для з'ясування достовірності яких одяг становить одне із важливих джерел. Це історико-етнографічне районування краю, іноетнічні взаємозв'язки та взаємовпливи, а також тісний зв'язок матеріальної та духовної культури місцевого населення.

За даними картографування народного одягу українців Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ ст., нами виділено 9 основних локальних одягових комплексів (гуцульський, тересвянський, тереблеріцький, боржавський, королевський, перечинсько-березнянсько-свалявський, ужанський, бойківський та лемківський), 24 локально-територіальних осередків та 6 «контактних зон». У своїй більшості такий поділ співпадає із загальноприйнятим *історико-етнографічним районуванням* краю.

Спільне проживання українців, угорців, румунів, словаків та представників інших етносів на території Закарпаття спричинило як деякі

спільні риси в одягових традиціях, так і певні відмінності. Народне вбрання є вагомим джерелом у вивченні *іноетнічних взаємозв'язків та взаємовпливів* на території краю.

При вивченні традиційного народного вбрання не менш важливим є з'ясування його функціонального призначення. Тут можемо прослідкувати таку лінію: буденний одяг – простий, святковий – пишно декорований, обрядовий – символічний. Одяг є яскравим виразником повсякденного побуту, святкової урочистості та обрядової символічності. Використання різних елементів народного вбрання у родинній обрядовості вказує на *тісний зв'язок матеріальної і духовної культури*. Прикладами суто обрядового вбрання на Закарпатті є такі його складові як гуцульська сукняна спідниця («літник», «сукня з огальоном»), широкий тканий жіночий весільний пояс у тересвянських долинян, чеpecь у бойків та дівочий головний убір (велике біле полотнище («білило»)) у бойків і лемків Закарпаття, весільні барвінкові вінки тощо.

Поряд із науковим дослідженням традиційне народне вбрання є важливим джерелом для **популяризації культурної спадщини** нашого краю. Різноманітні аспекти популяризації традиційного народного вбрання краю можна поділити на дві основні групи: статичні та атракційні.

До *статичних* форм поширення інформації про народне вбрання відносимо наукові та науково-популярні дослідження (монографії, статті, каталоги, фотоальбоми, брошури) та виставки, музейні експозиції. Серед дослідників, які в тій чи іншій мірі займались вивченням народного костюму Закарпаття слід виділити Я. Головацького, А. Кожмінову, М. Тумову, С. Маковського, Ф. Потушняка, І. Симоненка, М. Шмельову, К. Матейко, І. Карпинець, Г. Стельмашук, І. Грибанича, М. Тиводара, Р. Пилипа, В. Коцана. Найбільші колекції традиційного народного вбрання Закарпаття містяться у фондів збірках Закарпатського музею народної архітектури та побуту, Закарпатського краєзнавчого музею, Національного музею народної архітектури та побуту в Києві, Музею етнографії та художнього промислу у Львові, Регіонального музею етнографії сіл пониззя р. Терембі у селищі Буштино Тячівського району, Музею «Сріберна земля» у с. Грушево Тячівського району, Регіонального музею «Лемківська садиба» у с. Зарічево Перечинського району та ін. Саме колекції цих музеїв є постійними атрибутами багатьох виставок, різноманітних експозицій.

Серед *атракцій* них форм популяризації традиційного народного вбрання, зокрема, та культурної спадщини краю в цілому, насамперед виділяємо: 1) заходи по відтворенню звичаїв та обрядів річного календарного циклу (Різдва, Стрітеніє, Перша борозна, Великдень, Івана Купала, Покрови, Андріївські вечорниці); 2) заходи по відтворенню родинної обрядовості (народження дитини, весілля, похорони); 3) організація фестивалів («Коляди в

старому селі», «Веселковий передзвін», «Твоя вишиванка», «Гуцульська бринза»); 4) проведення реконструкцій та показів народних костюмів.

Загалом традиційний народний одяг Закарпаття є яскравим самостійним історико-етнографічним явищем, однією із складових загальноукраїнської традиційно-побутової культури.

*Булгакова Людмила к. і. н.,
ст. науковий співробітник НАН України,
ст. н. працівник МЕХП
ІН НАН України м. Львів*

КОЛЕКЦІЯ ВИШИВКИ МУЗЕЮ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. Т.Г. ШЕВЧЕНКА: ПЕРСОНІФІКАЦІЯ ІСТОРІЇ

З відкриття Музею Наукового товариства ім. Шевченка пройшло 120 років [9]. Ініціатором заснування музею була Етнографічна комісія, а рішення про його створення було ухвалено 1895 року Відділом (правлінням) НТШ [22]. З моменту створення цього культурно-наукового осередку і до сьогодні не змінилася сама суть української культури, яка була і залишається надбанням слов'янських народів, і не лише. Сьогодні, коли стоїть питання про формування загальноєвропейського культурного простору, просвітницькі та наукові заслуги українських етнографів, які були у витоків ідеї організації музейної збірки пам'яток української культури залишаються й надалі вагомими. Історія розпорядилася таким чином, що значна кількість унікальних експонатів, які були зібрані понад 100 років тому сподвижниками українського музейництва у Львові, зберігаються в Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (далі Музей ЕХП) [12].

Друга половина ХІХ ст. стала епохою великих міжнародних виставок: початок цій традиції поклала виставка 1851 р. в Кришталевому палаці у Лондоні; далі відбулися Паризькі всесвітні виставки (1867, 1878, 1889) і Перша етнографічна виставка Росії 1867 року до участі у влаштуванні якої був залучений Яків Федорович Головацький [13, С.12 – 45]. Важливим компонентом таких виставок, поряд з демонструванням технічних досягнень та наукових винаходів, був показ культури різних етносів, здійснений шляхом експонування манекенів у традиційному одязі та окремих пам'яток матеріальної культури.

Ідея організації першої етнографічної виставки в Східній Галичині була тісно пов'язана з європейськими виставками і в першу чергу із Всесвітньою виставкою у Відні 1873 року. Вже через рік 1874 року у Львові відкривається Міський промисловий музей. Відома дослідниця етнографічного музейництва в Україні Г.А. Скрипник відзначила, що: «Важливою віхою в історії музейництва на Західній Україні стала також Львівська крайова виставка, що відбулася у 1894 р. <...> [25, С. 92.]. Куратором експозиції українського Етнографічного